

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LOKALHISTORISK FORENING, BISPEBJERG

HISTORISK NOTAT NR. 8 OM

UTTERSLEV

FRA LANDSBY TIL ÅNDEHUL I STORBYEN

UDARBEJDET FOR LOKALHISTORISK FORENING, BISPEBJERG

AF
CHRISTIAN KIRKEBY
2000

LOKALHISTORISK FORENING, BISPEBJERGs område dækker Utterslev, Nordvestkvarteret med Pipfuglekvarteret, Bispebjergkvarteret og Emdrup.

Foreningens Hjemsted er: Kvartercentret Nordvest, Dortheavej 61, 2400 København NV.

Telefon: 28 14 02 68, fax: 38 14 02 62, Giro: 1-683-5080

Internet: Se Kvartercenteret Nordvests hjemmeside: <http://www,kvartercentret.nv.kk.dk>

E-mail: kvartercentret@faf.kk.dk

Medlemskab koster 75 kr./året for enkelt medlemmer og 100 kr./året for foreninger, institutioner og virksomheder.

Der er foreningens formål at klarlægge bydelen Bispebjergs identitet og historiske baggrund og udbrede kendskabet hertil.

Dette gøres ved udgivelser, afholdelse af foredrag, udførelse af udlån af plancheudstillinger, gennemførelse af byvandring o. lign. i de enkelte kvarterer i bydelen. Endvidere kan vi også komme ud og holde foredrag i foreninger, institutioner og virksomheder.

LOKALHISTORISK FORENING, BISPEBJERG har tillige et **lokalhistorisk Arkiv**, som kan ses ved henvendelse til Kvartercentrets Bibliotek, som har åbent: mandag-torsdag kl. 10-16 og fredag kl. 10-14.

I rækken af Historiske Notater er følgende blevet udarbejdet:
© forfatterne og Lokalhistorisk Forening, Bispebjerg.

NR. 1A: HVAD ER BYDELEN BISPEBJERG? –Marts 1999.

NR. 2A: SOKKELUND HERRED m.m. – Januar 1999.

NR. 3A: UTTERSLEV MOSE OG DEN FORHISTORISKE TID – November 1998.

NR. 4A: ÅER, RENDER OG SØER, VANDFORSYNING OG LOSSEPLADSER, -
November 1998.

NR. 5A: BISPEBJERG HOSPITAL – HOSPITALSVÆSNETS OPRINDELSE OG UDVIKLING, - Februar 1999.

NR. 6A: GRUNDTVIGSKIRKENS OPRINDELSE – November 1998.

**NR. 7: MØNTENS HISTORIE –
FRA KOMMUNAL EJENDOM TIL ANDELSBOLIGFORENING** -
November 1998.

**NR. 9: KLOKKERGAARDEN 1939-1999.
En FSB-AFDELING OG DENS HAVEANLÆGS HISTORIE** - 1999.

NR. 10: FRA UTTERSLEV MARK TIL NORDVESTKVARTERET - Marts 2000

NR. 11: BYGNINGER I DET OPRINDELIGE NORDVESTKVARTER –Maj 2000.

Utterslev.

Fra Landsby til åndehul i Storbyen.

Afgrænsninger af området omkring Utterslev landsby.

Den gamle landsby Utterslevs jorde afgrænsedes af Lersøen, den nuværende gods- og S-bane ved Nørrebro Station i øst, af Hyrdevangen i vest, af Godthåbsvej mod syd, og mod nord af Bispebjergvej og Bispebjerg Parkalle. Mange undrer sig over, at landsbyen lå så tæt på grænsen til Brønshøjs jorde og der er fremkommet mange teorier herom. Men det er ikke kun Utterslev landsby, der har en sådan yderlig beliggenhed. I Københavnsområdet gælder det også landsbyerne Valby, Vanløse, Hvidovre og Rødovre. Gadekæret kom i 1600-tallet og er udgravet. Det bruges til kreaturvanding og brandslukning m.m. Grunden til landsbyens placering må siges at være ret kompliceret og behandles ikke her.

Kvarteret omkring Utterslev Torv er efter nutidig definition af Bydelen Bispebjerg afgrænset mod øst af Støvnæs Alle, Smedetofte, Tomsgårdsvej og Hulgårdsvej og mod syd og vest af Hvidkildevej og Degnemosen. Ganske vist går bydelsgænsen ad Borups Alle og Hareskovvej, men historisk gik grænsen udover denne linie. Historien skildres her ved at gå ud fra de bygninger, som er beliggende i det gamle Utterslev og derfra gå bagud i historien.

Landsbyen Utterslevs udvikling.

Først lidt generelt om landsbyen Utterslev. Yderligere oplysninger kan findes i et andet notat om Sokkelund Herred m.m.

Med kilder fra 1370 må man skønne, at der udover hovedgården/herregården har været 7 gårde i Utterslev. Desuden var der nogle ubeboede gårde.

I 1660-83 har der boet ca. 100 mennesker i landsbyen. I 1682 var der således 11 gårde og 9 huse omkring gadekæret. En rekonstruktion ses på kort 1, der viser beliggenheden af gårdene (9) (henviser til litteraturlisten bagerst i teksten). Her ses at landsbytorvet, der også den gang blev kaldt "Gaden", er beliggende hvor AAB-bebyggelsen fra 1995 nu ligger. Det

vil sige vest for Gadekæret. Tallene på kortet angiver matrikelnumrene i 1682. Ganske vist findes der nye matrikelnumre i både i 1718 og 1785, men da vi ikke helt ved, hvilke numre dobbeltgårdenes enkelte gårde har, er det lettest forståeligt at benytte matrikelnumrene fra 1682.

Den næste opgørelse, vi har, er fra 1787, hvor der var 229 beboere fordelt på 16 selvejergårde, 2 selvejerhuse med jord samt 44 huse "uden jord". Ganske vist var der 16 gårde, men 5 af gårdene var sammenstykket af 2 gårde. De 11 gårde i 1682 kan derfor tælles som 16 gårde i 1787. Ved folketællingen i 1801 var der 238 beboere fordelt på 59 familier. Der må dog være flere beboere, da der i alt var 62 huse, eller også flere husstande, som præsten der stod for folketællingen ikke har fået talt med. (1+2+9+10) (tallene i parentes henviser til litteraturlisten bagerst)

Hvad angår udskiftningen var landsbyen Utterslev tidligt ude. Allerede i 1776 - altså 11 år forud for stavnsbåndets ophævelse i 1788 - havde kongen nemlig løst Utterslevbønderne fra deres fællesskab. Selve udskiftningen af landsbyjorden havde Utterslevbønderne imidlertid svært ved at blive enige om. Det fremgår, at jordens kvalitet i 1781 blev bedømt af sognefogden og af 3 bønder. Sognefogden var en gårdejer, som var udnævnt af amtmanden som ordenshåndhæver. Diskussionerne om de 16 gårdes jordfordeling varede helt til 1784, hvor man endelig nåede til enighed efter at der var blevet foretaget adskillige opmålinger af landmåler og landinspektør. Så udskiftningen varede altså fra 1776 til 1785. De mange huse i landsbyen uden jord var beliggende i Gaden (på torvet/forten), som hurtig efter 1776 blev fyldt op med huse. Så det "forte/torv" forsvandt hurtig. De nye matrikelnumre er vist på kort nr. 2 fra 1835. På kort nr. 1 er vist, hvilke gårde der flyttede til de nye matrikelnumre (9).

I 1807 var der 5 gårde tilbage ved Gadekæret. Heraf var de 3 dobbeltgårde. Der er i dag noget

tilbage af de 3 af de 5 gårde. Det er

✓ Matr. nr. 11: Lindehøj, der ofte omtales som den gule gård. Den er i dag vurderet som bevaringsværdig og skulle gerne istandsættes.

✓ Matr. nr. 9: Stormly. Denne gård var intakt indtil Rådvalsvej blev anlagt i 1922-24. Stuehuset er stadigvæk bevaret og regnes i dag som et "liebhaverhus".

✓ Matr. nr. 2 Utterslevgård. En rest af Utterslevgård, "Stalden", benyttes i dag som menighedshus for Utterslev nye Kirke

Gadekærets størrelse m.m.

Ved indlemmelsen i 1901 i København var indbyggertallet i Utterslev skønsmæssigt omkring 1250 beboere. Gadekæret var på dette tidspunkt mere end dobbelt så stort, som det er nu. Det strakte sig længere mod nord, øst og syd. I 1807 gik gadekæret helt op til de nuværende matrikelstel. Lidt efter lidt blev **Gadekæret** indskrænket ved gadeudvidelser og ved opfyldninger fra østsiden. I 1916 kan man på matrikelkortet, **kort 3**, se, at der er en torvedannelse på østsiden af gadekæret. Den forsvinder, da Sokkelundsvej i 1917 afløser Nøjsomhedsvej. I 1934 var Gadekæret stadig dobbelt så stort som i dag.

Helt op i 30'erne var der ovre ved hjørnet mod Skoleholdervej, altså på østsiden af Gadekæret, et **sprøjtehus**, som kunne levere vand fra gadekæret til brandslukning. Sprøjtehuset har ikke været i funktion siden etableringen af brandstationen på Frederikssundsvej i 1906. Den hurtighed, hvormed Københavns kommune efter indlemmelse fik oprettet en regulær brandstation, tyder ikke på at sprøjtehuset har været særligt effektivt

Den nye brandstation blev så moderne, at bygningsrammen stort set er den samme i dag, bortset fra at garagen i 60'erne blev udvidet

med nogle meter bagud. Desuden har brandmændene fået eneværelser og gymnastiksal. Stationen dækker hele Brønshøjdistriktet (2+3+7+8+9).

Landsbyen fungerede som landsby helt op til 1920'erne. Oprindeligt var kun herregårdens tage belagt med teglsten, ellers var alle husene omkring Gadekæret stråtede. Gadekæret blev i 1993/94 oprenset og kantet og fik dermed sin nuværende form. De indskrænkninger, der har været af Gadekærets vandareal skyldes at vejene omkring kæret er blevet gjort væsentligt bredere. Kun vestsiden er nogenlunde uændret (se kort 1). Oprindeligt har der været en ubrudt række af lindetræer omkring Gadekæret og langs Rentemestervej ved Kirken står en række kastanietræer, som er ca. 75 år gamle. De flugter vejen ned til Smedetoften. Rentemestervej gik langs disse indtil Børnegården blev bygget i 1958.

Nede ved Gadekærets sydside finder man villaen Sokkelundlille, som beboere omkring torvet har arbejdet for at bevare. Den er nu ombygget til et børnekulturhus, der blev indviet i 1998. Arealet mellem Sokkelundlille, Gadekæret og kirken er nu udlagt som en "Grønning" der kan betegnet som den nye torveplads.

I 1965 var der 17 butikker på det gamle torv, der lå vest for gadekæret. I 1982 var næsten alle disse huse og deres butikker væk. Ved den øvrige del af Torvet var der også 17 butikker, så der ialt var 34 butikker ved Torvet. I dag i 1999 er der kun 7 butikker tilbage omkring Torvet. Heraf kan 2 kaldes dagligvare-butikker (21).

I det efterfølgende er den oprindelige placering vist på Kort 1 og kort 2 viser udskiftningen. (1+2+3+6+7+8+10).

De 3 gårde, der ikke var flyttet ud i 1807 og som er her i dag.

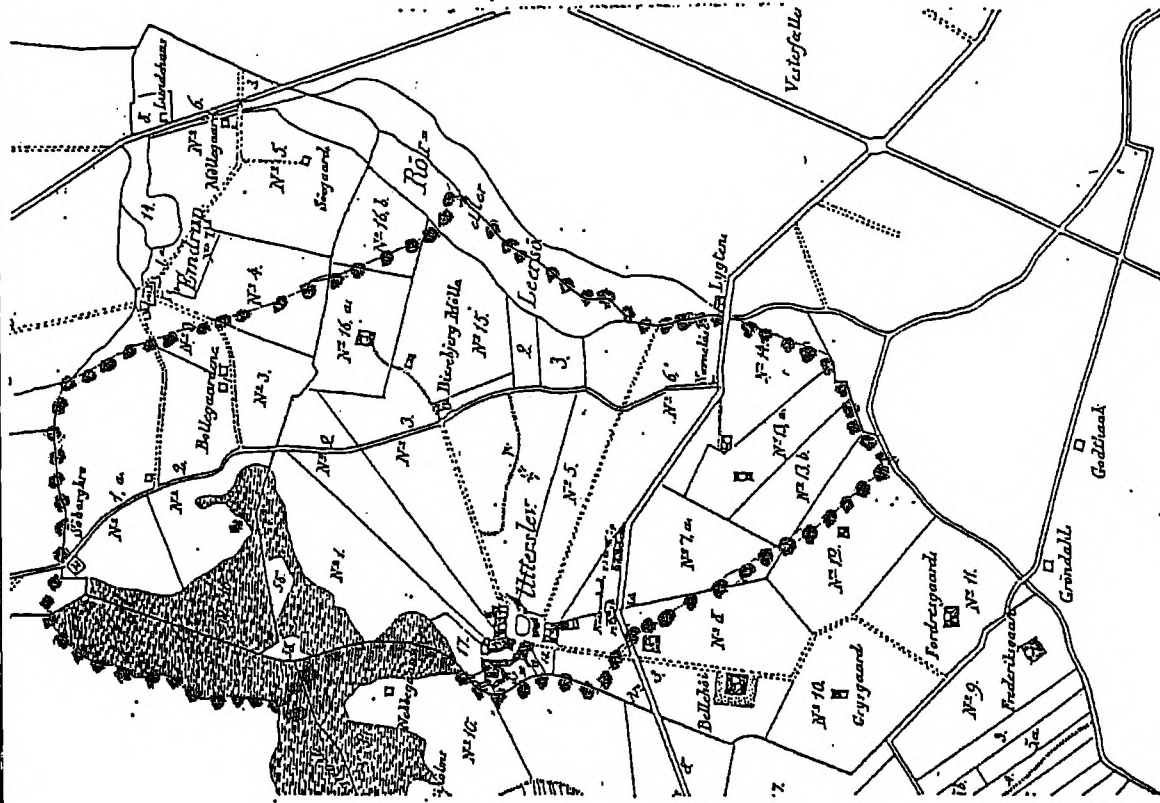
Matr. nr. 2

Hovedgården, Skeelens gård, Utterslevsgård, nyt matr. nr. 5 & 6.

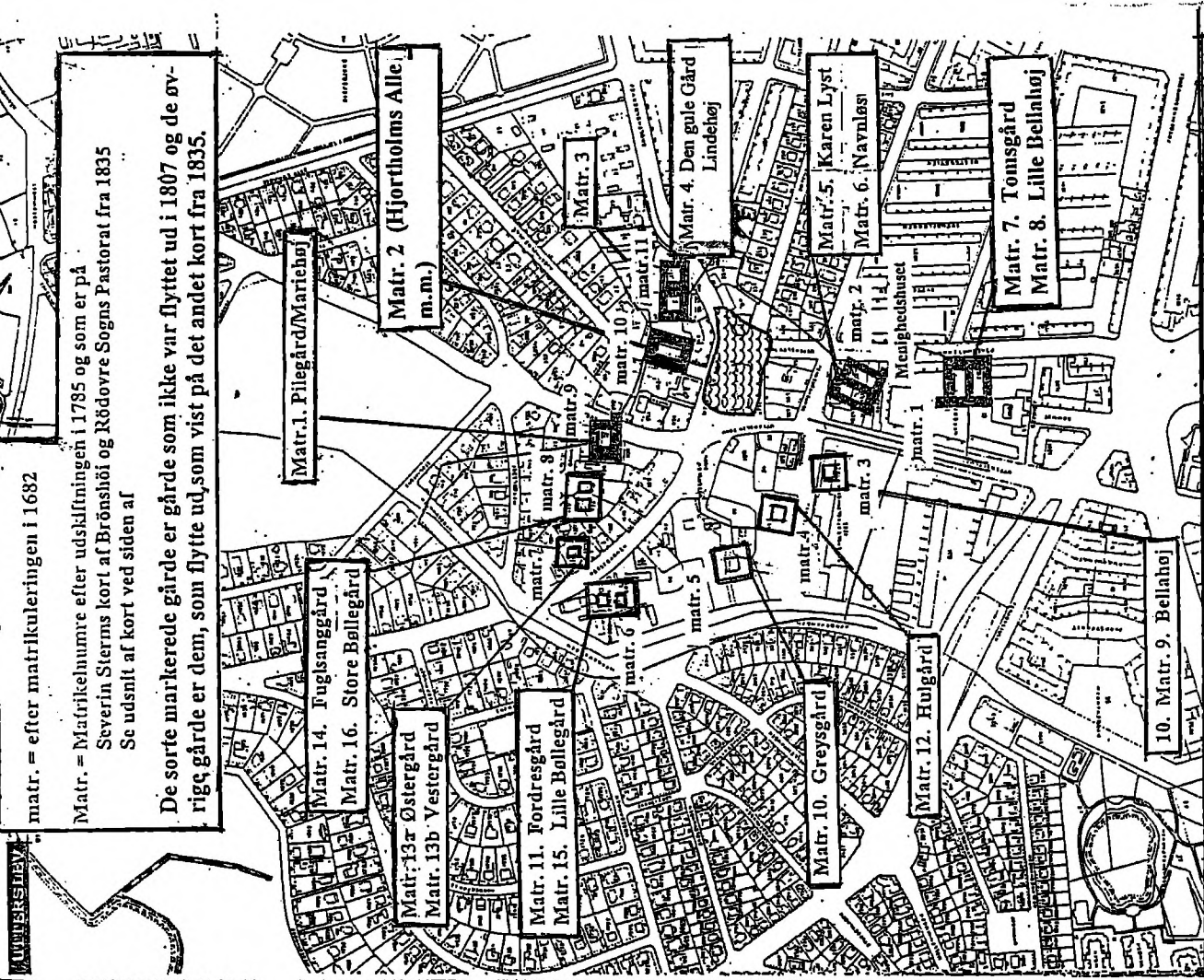
Hoved- eller herregården i Utterslev (der lå hvor Utterslev Kirke nu ligger) bestod i 1500-tallet af 2 sammenbyggede gårde, der tydeligt var byens største. Den ene af disse gårde blev i

1672 erhvervet af storgodsejeren Christian Skeel og herefter kaldt "Skeelens Gård". Den anden del af gården var tillagt herredfogederne i Sokkelund, der som løn fik gårdens landgilde. Efter deres fængselsophold på Hammershus på Bornholm var Korfitz Ulfeldt og Eleonora Kirstine bosat under opsyn på

1785 - 1807

Udsnit af matrikelkort fra 1835 over Brønshøj og Rødovre søgns Pastorat af Severin Sterm fra side 4 i Asger Fog: Utterslev, fra Brønshøj Museum. Bydelen Bispebjergs nuværende grænser indtegnet med punktering.

Sammentegnet* kort på grundlag af kort på side 9 i Asger Fog: Ufferslev, fra landsby til Storbysforstad, fra Brønshøj Museum og af Axel Christophersen? København og omegn 6000 år. Ufferslev 1807, som er indtegnet på et nutidigt kort.

* at Christian Kirkeby

Matrikelkort over Utterslev Landsby 1916 & 1934

Utterslevgård. Det antyder noget om gårdens høje standard.

Den anden del eller samme gård blev i 1642 erhvervet af øverste rentemester Jørgen Vind. Han blev siden hen rigsadmiral. I følge vejnavnenævnets register er det denne person, Rentemestervej referer til, selv om vejnavnet faktisk er et systemnavn, som mange vejnavne er det på Bispebjerg og i Nordvestkvarteret.

De 2 gårde blev i 1700-tallet delt endnu en gang. Gården Utterslevgård ved Gadekæret var et resultat heraf. En del af denne gårds bygninger blev i 1937-38 ombygget til den første kirke i Utterslev. Den oprindelige gård er nedbrændt et par gange og genopbygget.

Hovedgårdens 2 gårde fik **matrikelnumrene 5 og 6**. Jorden strakte sig mellem Frederikssundsvej og Dortheavej ned til Lersøen og det nuværende Lygten. På **matrikel 5** var en af udstykningerne efter 1846 matr. nr. 5b, gården Karen Lyst. Den var beliggende på østsiden af Frederiksborgvej mellem Bisiddervej og Oldermundsvej. Karen Lyst blev nedrevet da "blokhusene" i 1934 blev opført af arkitekt Thorkild Dreyer, som blev et af de første store private ejendomskomplekser på Bispebjerg. Det er i dag delt i flere andelsboligforeninger og ejerforeninger. Op til 2. verdenskrig lå der her på østsiden af gadekæret lå flere land-arbejderboliger under Utterslevgård. De for-svandt da nuv. A/B Kæret, blev bygget i 1939. Den anden etageejendom Utterslev Torv 2/Rentemestervej 110 blev bygget i 1943-44, og er forsat udlejningsejendom.

Den anden gård er **matr. nr. 6**. Efter 1808 byggede den daværende ejer gården ude på hjørnet af Frederikssundsvej og Frederiksborgvej. Gården fik navnet "**Navnløs**". Udstykninger fra denne gård på det daværende "Utterslev Mark" blev starten til Nordvestkvarteret.

Ejeren var ikke bonde, men kammerråd og havde brug for en lystgård. **Navnløs** blev efter kammerrådets død til traktørsted. Hertil drog folk fra Nørrebro, når de ville en tur på landet. Arvingerne fik tilladelse til udstykning og area-let blev udstykket i 11 parceller. Disse udstykninger på det daværende "Utterslev Mark" blev starten til det nuværende Nordvestkvarteret. På en af parcellerne opførte Pe-ter Ipsen

en keramikfabrik, som blev landskendt som P. Ipsens Enke på Peter Ipsens Alle ved Frederikssundsvej. I dette område lå også Johan Wallmanns pottemageri. Det lå hvor Vibevej nu udmunder i Frederikssundsvej (værkstedet hav-de nr. 29 på Frederikssundsvej). Her samar-bejdede i årene 1883-1891 en række unge keramikere om at finde nye veje inden for deres kunsthåndværk. Kunstner-fællesskabet på Ut-terslev Mark anses i dag for at have været banebrydende for dansk keramik. Kunstnerne var Thorvald Bindesbøll, Joakim, Niels og Susette Skovgaard, Elise Konstantin Hansen og Theodor Philipsen.

Selve hovedgården fungerede, indtil den blev kirke, som "købmandsgård" og forskellige handelsmænd havde her deres "forretninger" med varelager.

matr. nr. 11:

Lindehøj, nyt matr. nr. 4 & matr. nr. 3.

Her ligger helt fysisk den ene af de 3 dobbeltgårde, nemlig Lindehøj, som også kaldes for Den gule Gård. Dens jorder, der fik **matrikelnummer 4**, var beliggende mellem Skoleholdervej og Dortheavej op til Frederiksborgvej. Gården var landbrugsejendom op til 20'erne, hvorefter der var forskellige erhvervsvirksomheder. I 1935 blev gården omdannet til tømmerhandel. Københavns kommune købte ejendommen i 1998.

I 1924 blev der lavet en bebyggelsesplan på en del af dens marker - det man i dag kalder "Trekanten" (Skoleholdervej, Birkedommervej & Tomsgårdsvej). Det var den første bebyggelsesplan på Bispebjerg efter planen "På Bjerget" med Grundtvigskirken, der blev realiseret fra 1924 til 1926.

Gården havde en strimmel jord på den anden side Frederiksborgvej. Her blev der i 1808 bygget en hollandsk mølle ud for Skoleholdervej. Møllen stod til 1905 og blev derefter omdannet til en brødfabrik, der eksisterede indtil kommunen i 1933 købte jorden. Da Bispeparken blev påbegyndt opført, blev bygningerne nedrevet.

Skoleholdervej, hed oprindeligt Møllevej, idet den var forbindelsen ned til den store landsby Utterslev. Men med sin placeringen havde møllen også let kontakt til mange af "herredets" andre landsbyer. Navnet Møllevej be-

stod til 1913, hvorefter vejen blev en del af Utterslevvej. Da begrebet Utterslev Torv omkring Gadekæret blev besluttet i 1928, fik denne del af vejen navnet Skoleholdervej ifølge vejnavnenævnets register (14). Historisk er Utterslev Torv i bondelandsbytiden en geografisk placering vest for gadekæret.

Den anden del af dobbeltgården havde **matrikelnummer 3**. Dens jorder omfattede det meste af de arealer, hvor på Bispebjerg Kirkegårds blev etableret i 1902-03 Det fjer-nede baggrunden for forsat landbrugsdrift. Dens jord på den anden side af Frederiksborgvej, lå der, hvor det meste af Bispeparken nu er beliggende. Gården er væk allerede i 1916 og er formentlig nedrevet, men der har dog eksisteret en længe langt op i 30'erne. På matrikelkort fra 1943 er også den væk. Gårdene har sandsynligvis heddet Dorthealyst efter Dorthea Møller (1764-1839), idet hun og hendes mand erhvervede gården i 1804. Det er denne Dor-

thea, som Dortheavej er opkaldt efter. I følge Københavns vejnavneregister (14) er vejen fra 1800-tallet.

Lindhøjgård er i dag erklæret bevarings-

De øvrige gårde, der ikke var flyttet ud i 1807, og som ikke eksisterer i dag.

matr. nr. 10:

Lindly, nyt matr. nr. 2.

Denne gård, som ved udskiftningen fik **matrikelnummer 2**, lå ved siden af Lindehøj ud til selv Torvet og op til Hjortholms Alle. Gården er i dag borte. Dens jord gik op til ældreboligerne Bjergvænget og omfattede de arealer, hvor Grundtvigskirken er beliggende. Københavns kommune overtog en del af arealerne i 1894 og 1898, bl. a. til Bispebjerg Kirkegård. Et privat firma overtog resten til udstykning, også i 1898. Det omfatter grundejerforeningen på nuværende Hjortholms Alle, som oprindeligt fik navn efter firmaet, nemlig Christiansberg Alle. Navneændring fandt sted i 1918. Dele af gården eksisterede frem til 1936, da den nuværende ejendom, den nuværende Ejersforening (E/F) **Utterslev Torv** blev bygget (Utterslev Torv 18-20/Skolehol-dervej 48-50/Hjortholms Alle 2). Nogle år efter blev etageejendommen på nr. 4-10 bygget. Ejen-

værdig og det er meningen at gården skal istandsættes. Den ejes forsat af Københavns kommune.

Matr. 9:

Stormly, nyt matr. nr. 1

Af gården Stormly ligger stuehuset forsat på Rådvalsvej 11. Dens nye **matrikelnummer blev nr. 1**. Gården var indtakt til Rådvalsvej blev anlagt i 1922. Gårdens jord gik helt op til Frederiksborgvej ca. til den nuværende Bispebjerg Parkalle. Gården blev udstykket. Nord for Bispebjerg Kirkegård lå gården Pilegård, som i 1919 blev nedrevet, da kommunen overtog arealerne. Arealerne vest for Kirkegården blev til en privat udstykning i parcelhusgrunde. Stuehuset til Stormly er i dag et flot liebhaverhus. Tidligere kunne denne hustype slet ikke bevares.

Pilegården lå nord for Bispebjerg Kirkegård, som på et tidspunkt skiftede navn til **Mariehøj**. Dens jord indgår dels som en del af Bispebjerg Kirkegård og er dels blevet udstykket af private til parcelhusgrunde. Bygningerne blev nedrevet i 1919. Den var oprindelig en del af **matrikel nr. 1**.

dommen på Torvet 22, Hjortholms Alle 1, blev allerede bygget før 1910. Det er en statelige etageejendom i 4 etager, inkl. mansardetage. Det samme gælder A/B Christi-anabergs, Hjortholms Alle 3A-3B og nr. 5. Den øvrige del af Hjortholms Alle er villabe-byggelse, som i 1939 fik en byplans-vedtægt, en servitut, som forbød værksteder på grundene.

matr. 1:

Tomsgaard, nyt matr. nr. 7.

Denne dobbeltgård lå, hvor de nuværende ældreboliger, Utterslevgård, er beliggende. I 1840 brændte begge gårde. Den del af dobbeltgården, der havde matrikelnummeret 7, blev i 1829 købt af kommandørkaptajn Lütken fra gården Bellahøj. Efter branden solgte han gården og den nye ejer, som genopførte gården ned ved Frederikssundsvej på det nuværende hjørne til Tomsgårdsvej. Den ny gård fik navnet Tomsgaard. Gården blev i 1898 købt af

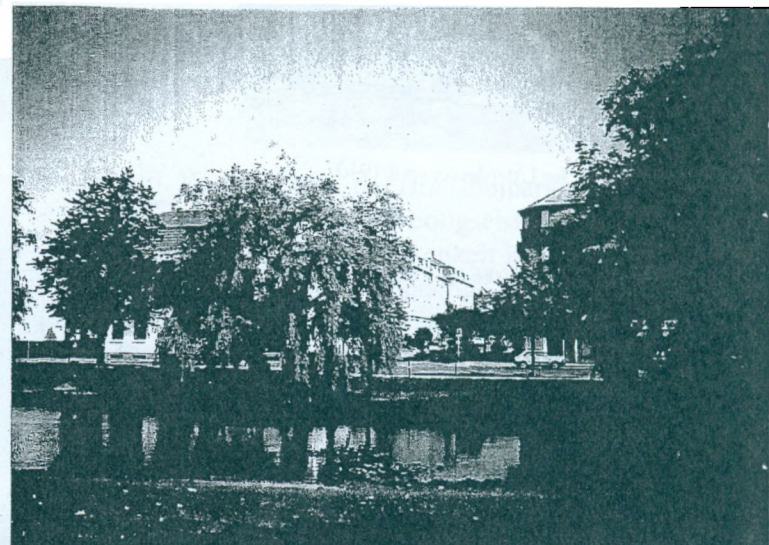
Gadekæret 1920'erne set mod Skoleholdervej og Dortheavej
foto: Utterslev Sogn 50 år

Gadekæret før oprensningen 1994/95 m. åkander.
foto parkafdelingen.

Utterslevvej vest for Gadekæret omkring 1970
foto: Utterslev Sogn 50 år

Gadekæret sommer 1999
foto Chr. Kirkeby

UTTERSLEV TORV

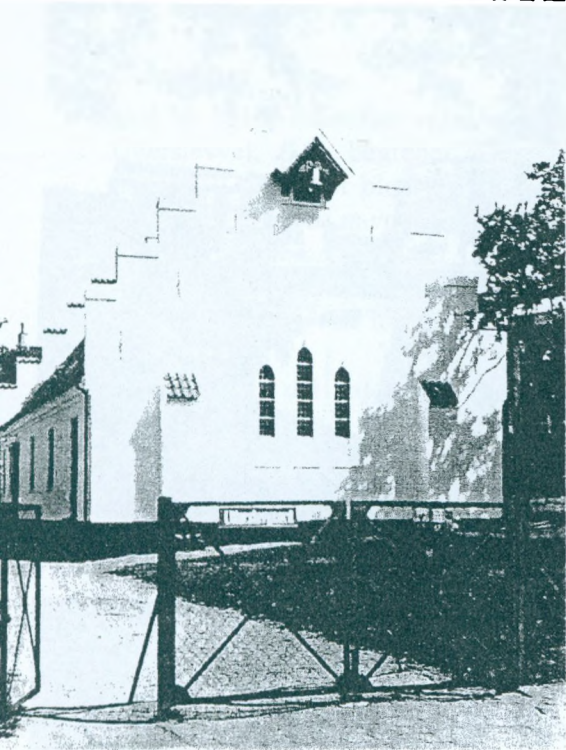

Gadekæret og Utterslev Torv 1940 set fra
Utterslevvej nord for Rentemestervej.
Man ser Sokkelundslilles daværende naboer
nemlig Skrædderens Hus med krohaven og
Ny Jæger Kro, begge nedrevet i 1970'erne
Det er Utterslevgård helt til højre.
foto: Utterslev Sogn 50 år

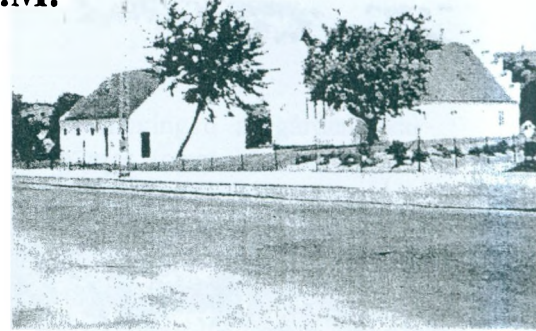
Gadekæret 1999 set mod Hjortholms Alle.
De 2 etageejendomme er fra hhv. 1910 og
1936. Trods "landsbypræget" er de Tor-
vet mest markante bygninger.
Fotos: Christian Kirkeby.

UTTERSLEV KIRKE M.M.

Utterslev kirke set fra Utterslevvej april 1940.

Den oprindelige kirke er fra 1938 i nordfløjen af den oprindelige Utterslev-gård, hvis oprindelse er hovedgården eller herregården i landsbyen. De 2 øvrige fløje blev nedrevet ved kirkebyggeriet 1958-63. foto: Utterslev Sogn 50 år.

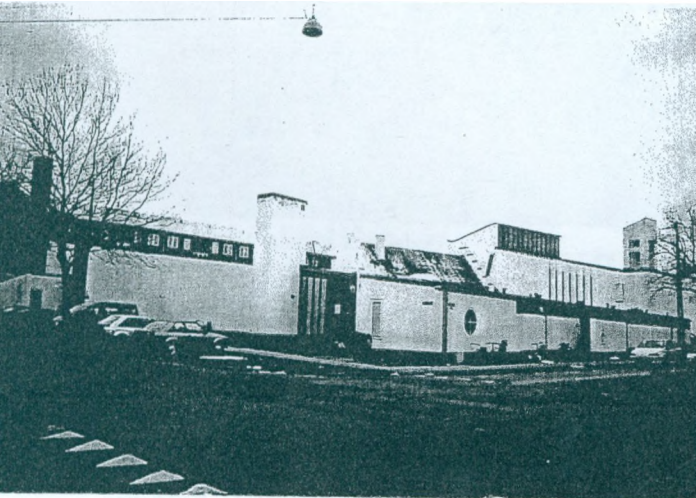

Utterslevgård 1940 set fra Utterslevvej

Østfløjen ved kirkeindvielsen 1938.

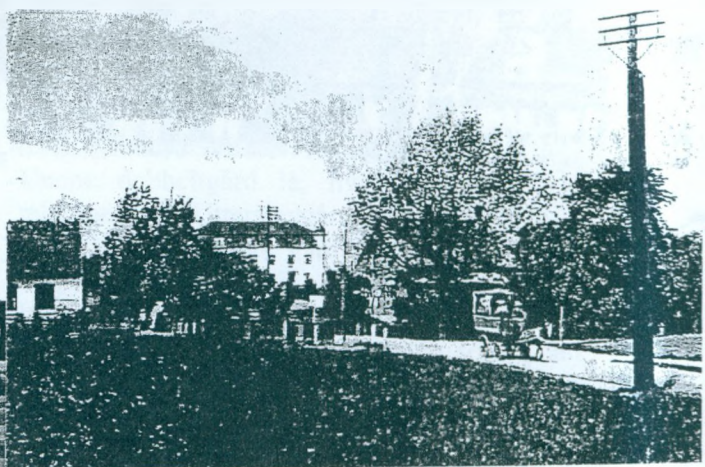
Kirken og Utterslev Kirke og – Børnegård i dag.
Foto Chr. Kirkeby

Den oprindelige Kirke er i dag menighedsstet børnegårdens gård. Foto Chr. Kirkeby

Tages Huus, oprindelig landarbejderbolig på landsbyens "Gade", det oprindelige Torv i Landsbyen på Utterslevvej 21, over for Kirken. I dag Kirkens Menighedsplejes værested og privatbolig. Foto Chr. Kirkeby

Tages Huus tv. og Hjortholms Alle i baggrunden , samt Ny Jæger k fra 1910. foto: Utterslev Sogn 50 år.

Københavns kommune, men arvingerne efter den oprindelige ejer fru Johnsen boede på gården indtil nedrivningen omkring 1936-37, da den nuværende ejendom A/B Tomsgårdshuse blev opført. Andelsboligforeningen blev stiftet i 1958. Tomgårdvej blev omkring 1929-30 ført frem til Frederikssundsvej. Frederikssundsvejens Skole, Politigården på Hulgårdsvej, FSB ejendommen Munkevangen, Lejerbos Møntbo, samt. A/B Møntmestergården overfor A/B Tomgårdshuse på Tomgårdvej-Møntmestervej ligger på gårdens jord.

Den anden del af dobbeltgården med matrikelnummeret 8 brændte i 1840, men blev genopført. Den blev i 1867 solgt til Bellahøj og

jorden blev lagt sammen denne. Det er her den nuværende Bellahøjmark er. Københavns kommune købte gården og Bellahøjgård i 1898. Jorden blev dyrket lige til 1938, da det sjællandske dyrskue begyndte at blive afholdt her. Ca. 1848 blev en grund solgt fra på hjørnet af Bellahøjvej og her blev gården Lille Bellahøj opført. Det var hvor Bellahøjbadet nu er beliggende. Gården brændte i 1890 og blev ikke genopført, men træer omkring gården blev stående indtil 1950. I 1938 opførte kommune aldersrenteboligerne Utterslevgård, som blev ombygget til ældreboliger (afdeling 76 af bolig-selskabet AAB). Denne ombygning blev foretaget i 1995. Brønshøj Menigheds Børnehave blev opført i 1935.

De udflyttede gårde.

matr. 3:

Bellahøjgård, fik matr. nr. 9.

Bellahøjgård, Bellahøjvej 20 (oprindelig Utterslevvej), er en af de udflyttede gårde fra udskiftningen, der fandt sted allerede før stavnsbåndets ophævelse, nemlig i 1785. Selve udflytningen af gården fandt sted i 1791-92. Oprindelig lå gården, der hvor Efterslægts Skole er beliggende.

Den nye gård blev opkaldt efter ejerens, grosserer Moses Levin Mariboes hustru, Isabella. Placeringen blev valgt, så man fik den bedst tænkelige udsigt ind over København.

I 1813 købte premierløjtnant Magnus Lütken gården og hans slægt boede på gården indtil 1932, selvom kommunen købte gården i 1898 & 1925. Sønnen Hans Otto Lütken var medlem af Brønshøj-Rødovre Sogneråd til sin død i 1883 og var i flere perioder formand for rådet. Familien har et anseelig familiegravsted på Brønshøj Kirkegård lige ved selve kirken. I dag rummer gården selskabslokaler og konferencested og helt op i 1990'erne, var den en kendt frokostrestaurant.

De nærmeste arealer anvendes som park med frillufsteater. Havearkitekten bag dette anlæg var den berømte C. Th. Sørensen. I parken finder man 3 uåbnede oldtidshøjde. Før opførelsen af punkthusene i 1951-55 var der kolonihaver i området.

Mellem Hareskovsvej og Frederikssundsvej og

op til Hyrdevangen og Brønshøjparken blev afdelingerne 16 & 27 af boligselskabet AAB opført begyndende med en enkelt karre i 1931 og resten i 1935. Den oprindelige bebyggelsesplan fra kommunens side fra 1928 var med meget lige linier, men det blev ændret i 1931 af AAB's arkitekt Louis Hygom, som sammen med arkitekt C. Jørgensen opførte de senere karreer i 1932. Nu blev de nye veje mere bugtede i overensstemmelse med de principper, som var udviklet af stadtgeometer Carl Strinz fra Bonn, der blev vinder af byplanskonkurrencen i 1908-09 om bebyggelsen af de indlemmede distrikter. På arealet lå oprindelig en trælast-handel og Tømrersvendenes A/S, som derefter flyttede til Rødovre (+4+5+11+12+17+18+20).

Syd for Efterslægten ned til Hareskovsvej, tidligere Hovedvangen, lå fra begyndelsen af 20'erne hushvildebarakker. De forsvandt omkring 1960, da den nuværende betonbyggeri blev opført af kommunen. Denne ejendom er nu en andelsboligforening. Kort efter at ejendommen var opført, blev Hareskovvejstunnelen bygget i midten af 1960'erne. Dermed forsvandt alt det egentlige friareal fra bebyggelsen (18+20).

matr. 4:

Hulgaard, nyt matr. nr. 12.

Denne gård, som oprindeligt lå på nordsiden af den nuværende Rentemestervej mellem Hyrdevangen og Utterslevvej, flyttede ned til, hvor Genforeningspladsen nu ligger, og fik navnet

Hulgaard med det nye matr. nr. 12. Den lå ved den nuværende Hvidkildevej, hvor ejendommen Rødegård (opført i 1932 af KAB) nu er beliggende. Hulgården blev nedrevet, da man påbegyndte boligbebyggelsen omkring Genforeningspladsen i 1918. Dens jorder omfatter stort set "Genforeningspladsen" og en del af Grøndalsvænge Haveby (dens 1. etape) ned til Grøndalen. Vejforbindelsen var oprindeligt en privat vej nogenlunde ad den nuværende Mågevej, som havde udmunding i Frederikssundsvej over for Frederiksborgvej. Det fremgår af kort, som englænderne lavede i 1807, da de bombarderede København. Denne private vej gik i 1865 og i 1901 ned til den nuværende Hulgårdsvej ved Hvidkildevej, der den gang hed Utterslevvej. Derfor forblev gården og dens område forsat en del af Utterslev i modsætning til de 2 næste udflyttede gårde.

matr. 5 & del af matr. 6:

Grysgaard, nyt matr. nr. 10. & Fordresgaard, nyt matr. nr. 11.

Disse 2 gårde flyttede ned til Grøndal og fik adgangsveje ud til Godthåbsvej. Dermed blev de mere Brønshøjgårde end Utterslevgårde. Matr. nr. 5 blev til **Greysgaard med det nye matr. nr. 10.** Gården var beliggende nogenlunde ved den nuværende Bellahøjvej i Rødki-deparken. Gården brændte i 1901 og blev ikke genopført. Foruden Rødki-deparken ligger Bakkehusene, en del af de sydlige Bellahøj-punkthuse, Bellahøj Vandtårn, Rødki-de Skole, Dobbeltthusene "Vort Hjem" omkring Grysvej.

Den ene af dobbeltgårdene på matr. nr. 6 flyttede ud som **Fordresgaard og fik matr. nr. 11.** Den lå ved Fodresgårdsvej mellem Æblevej og Reinettevej. Gården blev nedrevet, da Grøndalsvænge Haveby blev bygget fra 1915-28, d.v.s. omkring 1915-16, men forinden havde Københavns kommune i 1898 købt gården. Dens jord gik ned til Grøndalen og op til den nuværende Hulgårdsvej og lå syd for Hulgårdens jorder.

Del af matr. 6:

Lille Bøllegaard, nyt matr. nr. 16.

Den anden del af denne dobbeltgård flyttede den modsatte vej og væk fra den oprindelige landsby. Gården fik jord på den anden side af Frederiksborgvej og omfattede halvdelen af den nuværende Bispebjergs Hospital. Gården fik navnet **Lille Bølegård med det nye matr. nr. 16.** Da Tagensvej blev anlagt her lige efter år

1900 og efter at hospitalet blev bygget i 1908-13, fortsatte gården som rebslageri ind til slutningen af 1930'erne, hvorefter sygeplejerskeboligerne blev bygget omkring 1940. I landsbyen lå gården oprindeligt ud til Horsebakken, hvor den nuværende Utterslev Skole er beliggende. I 1600-tallet fungerede den også som kro i Utterslev.

matr. 7:

Gredesgaard ny matr. nr. 13, delt i Vester- . gaard, matr. 13a. og Østergaard, matr. 13b.

Gredesgaard flyttede ud til det sted, hvor det Ydre Pipfuglekvarter er beliggende i dag. Gården lå oprindeligt yderst på Horsebakken over for matr. nr. 6. Den hed oprindeligt Gjerdesgaard med det nye matr. nr. 13, men blev omkring 1830 delt i 2 gårde, som fik navnene **Østergaard og Vestergaard.** Disse gårde lå ved nuværende Mågevej, hvor **Vestergård** lå ved Vestergårdsvej og havde jord ud mod Borups Alle fra omkring Stærevej ned til Bispeengen. Skellet til Østergaard gik omtrent ved Rørsangervej. Gården blev nedrevet omkring 1914, hvor stuehuset evt. var tilbage. I 1920 er den helt forsvundet. Østergaard forsvinder også omkring 1910. Dens nordlige skel gik mellem Glentevej og Nattergalevej, samt ad Ørnevej til Stærevej. Begge gårdene blev i 1898 købt af Københavns kommune.

Del af matr. nr. 8:

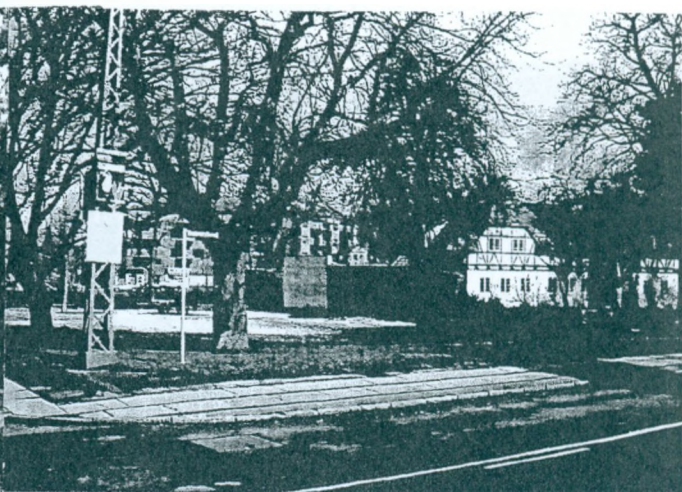
Fuglsangsgård, nyt matr. nr. 14.

Dette er den sidste udflyttede gård, som var en dobbeltgård. Den var beliggende nogenlunde hvor Det Islamiske Kulturinstitut er beliggende i dag på Horsebakken tæt ved Stormly. Disse 2 gårde flyttede ud hver sin vej væk fra landsbyen.

Den ene gård flyttede ud til Glentevejs og Ørnevejs sydvestlige hjørne, hvor Socialcentret Bispebjerg og biblioteket er beliggende. Den fik navnet **Fuglsangsgaard med matr. nr. 14** Gårdens jord gik helt op til Frederikssundsvej og fra Stærevej ned til Lygteåen. Den blev allerede før 1870 overtaget af Københavns Renovationskompagni, som i 1870'erne benyttede arealet til natrenovationslosseplads, inden denne funktion blev flyttet til Lersøen i 1880. Derfor blev dette område af kvarteret Utterslev Mark udbygget senere end nord for Frederikssundsvej. Udbygningen skete således først efter 1880, men der var dog nogen bebyggelse helt ude ved Frederikssundsvej. Hvis nogen

Foto: Chr. Kirkeby

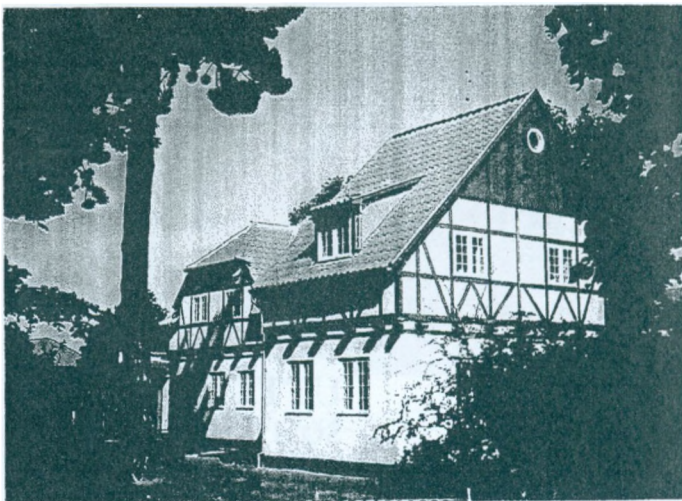

Sokkelundslille og omgivelser i dag 1999 set fra Rentemester både billedfor oven og forneden. Foto Chr. Kirkeby.

Sokkelundslille før renoveringen billed over for.
Billed neden under efter renoveringen færdiggørelse i 1998.
Mest markante ændring er den gennemgående solbænk
under vinduerne, se også billed th. Foto: Kbh. Før og Nu.

Sokkelundslille set fra gadekærsiden 1998.

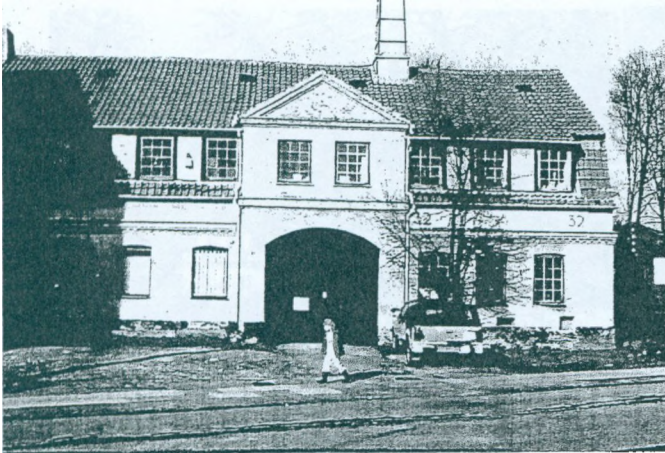

Heksen Janne Kjærsgård, som var med til
at starte Kvarterløft "Femkanten"
I midten Maren Grosen, som efterfulgte hek
på Sokkelundslille. Foto Chr. Kirkeby

SOKKELUNDSLILLE

Tidligere Kongens Jagthytte Sokkelundslille, Tranes Villa, Schweitzerhuset.

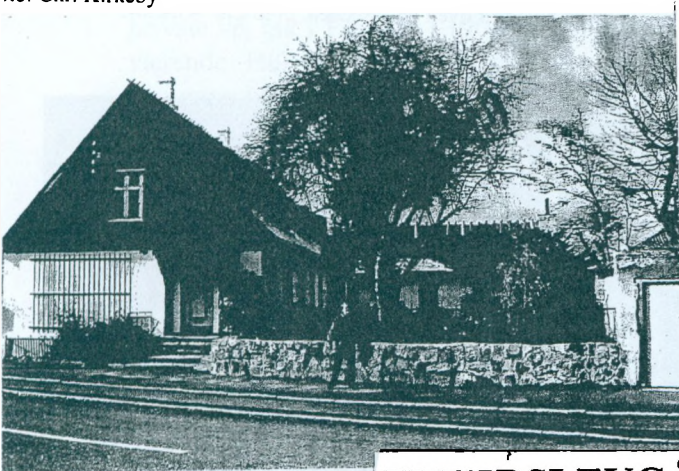

Lindhøj, "Den gule Gård" er en oprindelig Uterslevgård, som ikke flyttede ud. foto: Chr. Kirkeby

Bellahøjgård, den 1. udflyttede gård i 1791 fra Uterslev Landsby. foto: Chr. Kirkeby

tormløst er stuehuset af en oprindelig Uterslevgård, som ikke flyttede ud. foto: Chr. Kirkeby

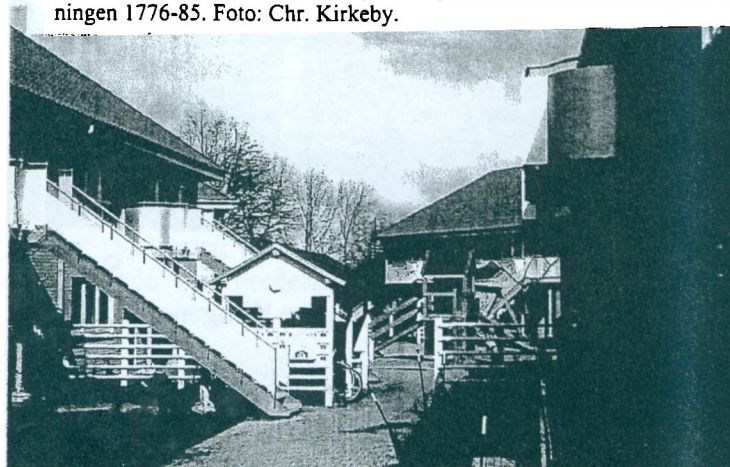
UTTERSLEVGAARDE, VILLAER M.M., SOM FORSAT EKSISTERER OMKRING TORVET.

særpæget villakvarteret på Dortheavej og Rentemestervej, udbygget fra 1918 til 1943. set tv. kan vi kalde Tranes Villa II. Foto: Chr. Kirkeby

AAB-bygningen på Hosebakken og Rentemestervej vest for gadekæret er indviet i 1995, ligger på det oprindelige Uterslev Torv fra før udskifningen 1776-85. Foto: Chr. Kirkeby.

har hørt udtrykket "lorteland" har det her en helt konkret baggrund. Ifølge Miljøkontrollen i København er der dog ikke efterladt forureningsmæssige problemer i området. Der har, om man så må sige, kun været tale om rent lort. (+22).

Del af matr. 8:

Store Bøllegaard, ny matr. nr. 16.

Huse omkring Torvet fra den gamle landsby.

Da gårdene var flyttet ud opstod den egentlige landsby med "byhuse" omkring gadekæret. Nogle af de gamle huse fra 1800-tallet findes stadig. De gælder markante huse som det "kongelige" **Sokkelundlille** og landarbejderhusene, **Tages Hus** og **Svenskehuset**. Den gamle landsbyskole forsvandt så sent som 1960 og "Slottet" omkring 1947-50. Disse huse indgår sammen med de 3 tilbageblevne "gårde" i det vi betegner som landsbyen Utterslev. I det følgende beskrives landsbyen med udgangspunkt i disse huse (+21)

Kongens Jagthytte, Thrane's Villa, Schweizerhuset, Sokkelundlille.

Gadekæret er altid blevet betragtet som noget af en idyl og mange beboere har med bedrøvelse set de stråtede huse og butikkerne ved gadekæret og omkring Torvet forsvinde. Et af de mere særprægede huse er det, der så sent som i 80'erne blev kaldt "Schweizerhuset". Huset var oprindeligt en kongelig jagthytte, som stammede tilbage fra 1770. Det blev en overgang benævnt Thrane's Villa. Det bærer nu navnet **Sokkelundlille**.

Indtil 1857 havde kongemagten eneret til jagt i Utterslev Mose. Det var baggrunden for, at det oprindelige Sokkelundlille i 1770 blev bygget som jagthytte for Christian den 7. Mosens nuværende status som offentligt parkanlæg blev etableret i perioden 1938-42. Ved den lejlighed kom hele mosen til at ligge i Københavns kommune. Før gik kommune-grænsen til Gladsaxe og Gentofte kommuner midt gennem mosen.

I 1863 overdrager Frederik 7. Jagthyttten til professor ved kunstakademiet Peter Truelsen.

I 1892 overtager velhaveren, grosserer Ludvig Emilius Thrane, Jagthyttten. Han om- og

Den anden del af dobbeltgården flyttede ud til det sted, hvor Bispebjerg Hospital ligger i dag. Den lå nogenlunde mellem Bygning F og Bygning E. ved Østre Længdevej. Gården blev købt af Københavns kommune i 1894 og blev nedrevet, da hospitalsbyggeriet gik i gang i 1908. Gårdens navn var **Store Bøllegård** og den fik **matr. nr. 16**.

nybyggede huset i slutningen af 1890'erne og lagde derved stilen for det nuværende Sokkelundlille. Formålet var at få plads til at udstille grosserens store kunstsamling. Mod en mindre betaling kunne man komme ind at se herlig-hederne. Efter sigende skal Thrane også have indrettet en bondestue fra Ledøje fra 1794 i huset. Fløjen ud mod Sokkelundsvej bliver tilbygget i begyndelsen af dette århundrede efter at en sidste rest af den oprindelige bygning var blevet nedrevet.

I 1911 dør Thrane. Hans enke bliver boende i huset, som efterhånden omtales som "Thrane's Villa".

I perioden **1919-29** fungerede Thrane's Villa som postkontor for området omkring Utterslev Gadekær under ledelse af Thrane's enke.

I 1926 overtager Københavns kommune Thrane's Villa.

I perioden **1929-94** blev Thrane's Villa anvendt til beboelse. Den sidste beboer fraflyttede i begyndelse af 1990'erne.

I forbindelse med kommuneplansdebatten i **1987** blev Schweizerhuset (som Thrane's Villa endnu på dette tidspunkt blev kaldt) et uventet emne for politikerne ved Lokalrådets møde om byfornyelse i TK's Ungdomsgård på Tuborg-vej.

I 1994-97 blev villaen renoveret og genopbygget som led i et kommunalt projekt for unge ledige. Træet til denne renovering var gammelt træ, der kom fra nedrivninger på Vesterbro i forbindelse med byfornyelser der. Det blev besluttet, at huset skulle være et børne- og bedsteforældrehus.

Den 26. marts 1996 afholdtes der på initiativ af Utterslev Kirkes Børnegård og Brønshøj Sogns Menighedsbørnehave i Gemmet og Degneren et offentligt møde om Schwei-erhusets fremtid og om hvad indholdet i huset skulle være (27).

Efter at Degneren og Kvartercentret Nordvest havde forberedt en ansøgning yder Lokale- og Anlægsfonden i **marts 1998** et beløb på 800.000 kr. til indretning af Sokkelundlille. Beløbet udgør halvdelen af udgifterne og Kommunen betaler den anden halvdel. Det var Degneren, der stod som ansøger. Det blev samtidigt lagt endeligt fast, at Sokkelundlille skulle være børnekulturhus.

Der var nu blevet råd til at lade et byggefirma færdiggøre husets indvendige indretning. Huset stod færdigt **Den 21. juni 1998** og blev igangsat af Degnerens kendte "Heks" Janne Kjærsgård og hendes hekselærling Maren Grosen. I dag er "heksen" fløjet videre til andre gode projekter.

Sokkelundlilles forskellige navneskift viser, at dets historie undervejs gået i glemmebogen og først er genopdaget i de seneste År. Det er Svend Olsen fra Brønshøj, der har genopdaget historien. Svend Olsen er med i Lokalhistorisk Selskab Brønshøj-Husum-Utterslev og i Lokalhistorisk Forening, Bispebjerg.

Sokkelundlilles adresse er Utterslev Torv nr. 9. Ved siden af, over mod Utterslevvej har der været 2 huse, nemlig nr. 11, "Skrædderens Hus" og nr. 15, Ny Jægerkro.

Hvad skrædderens hus har været brugt til siger vel sig selv. Med genopdagelsen af Sokkelundlilles historie som kongelig jagthytte forekommer det sandsynligt, at også navnet Ny Jægerkro kan have en historisk forklaring.

Ny Jægerkro var en ganske nydelig rødstensbygning. Bygningen forfaldt dog stærkt de sidste år før den blev nedrevet ca. 1979. Den var blevet til et ydmygt sted, som koncentrede sig om at levere et begrænset stam-publikums livretter, typisk bajere og brændevin.

Også Skrædderens Hus er nu nedrevet. Det skete midt i 70'erne. I forbindelse med omlægningen af Nøjsomhedsvej til Sokkelundsvej

omkring 1917 blev endnu et hus mellem Sokkelundlille og Sokkelundsvej nedrevet. Det var i vejen, da det stod "delvis ude" på vejen at dømme efter matrikelkortet fra 1934 (1+2+10+21).

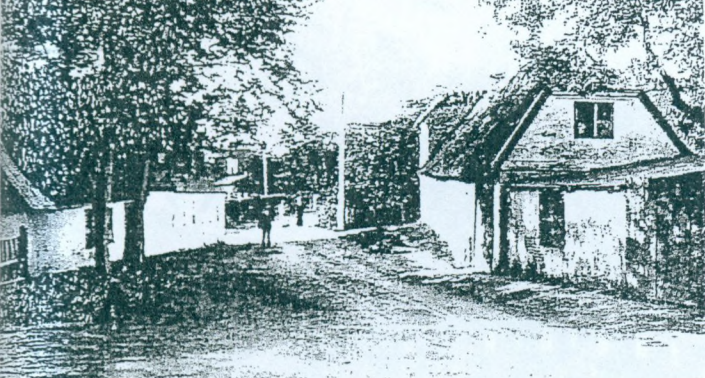
Utterslev Kirke

En del af Utterslevgårds bygninger, i folke-munde kaldet "Stalden", blev i 1937-38 ombygget til den første kirke i Utterslev. Det er den hvide bygning med takkede gavle og klokke under et halvtag på gavlen, som ligger bag den nye kirke. Denne bygning var kirke fra 1938-1963, hvor Utterslev blev udskilt fra Brønshøj, som et selvstændigt sogn. Den anvendes i dag som menighedssal for kirken.

Grundstenene til Utterslev Kirkes nuværende bygning blev nedlagt den 25. marts 1962 af bl.a. daværende kirkeminister Bodil Koch. Kirken blev indviet den 8. september 1963. Forud for kirkens bygning var gået en meget langvarig kirkesag (24 år), der havde gjort kirken landskendt som "Frimærkekirken". Det skyldes, at en væsentlig del af de midler, der blev indsamlet til bygning af kirken, (inden kirkefonden kunne gå ind og betale), blev frem-skaffet ved indsamling af brugte frimærker. Grundstensdokumentet var naturligvis fran-keret med fejlfrie frimærker, fortalte Brønshøj Avis i forbindelse med indvielsen. Da det var lettere at få støtte til en daginstitution end til en kirke, blev der allerede i 1958 bygget en børnegård. På samme tid blev der udarbejdet et skitseprojekt til den nye kirke. Arkitekter var Hoff og Windinge.

Der lå også en ægte social indignation bag pastor Klausens arbejde for at få en daginstitution bygget. Her i 1999 tales der fortsat om det sociale engagement i det sognearbejde, han udviste. I dag skal der i børnegårdens bestyrelse sidde en fra menighedsrådet, ligesom den ene af kirkens præster sidder i rådet. Der er tradition for socialt arbejde omkring kirken. Dette fremgår bl. a. af, at menigheden har en menighedspleje, som arbejder ud fra Tages Huus.

Bag den langvarige kirkesag stod en lang række lokale beboere og kirkens præster. En af kirkesagens støtter var skuespilleren Carl Schenstrøm, der blev verdenskendt for sin rolle som Fyrtårnet i komikerparret Fyrtårnet og Bivognen. Carl Schenstrøm boede i en årræk-

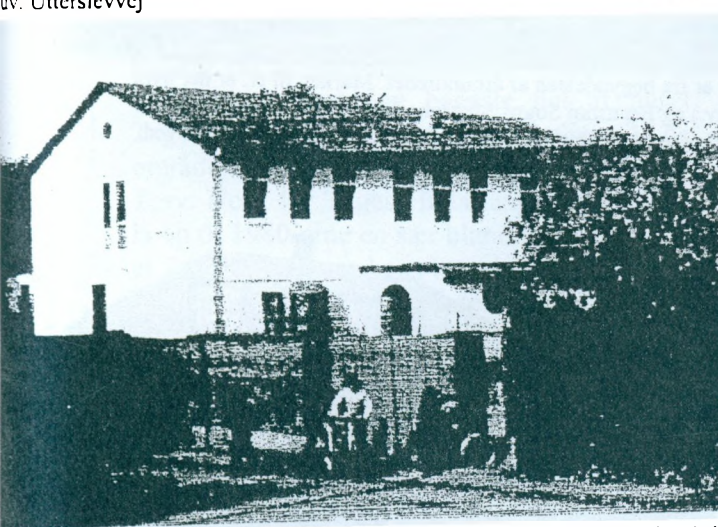

Østende Rådsvsvej, som i 1910 endte ved gården Stormly, set
nuv. Upperslevvej

Mejeriet Granlys udsalg på torvet.

Samme sted som billedet 1 set mod vest . Vejen på hed Upperslev Torv
og lå inde i nuv. AAB byggelse vest for Torvet.

Mejeriet Grandly før 2. verdenskrig og i dag da det er Islamisk Kulturcen

Svenskehuset som er AAB-bebyggelsens administrationsbygning, et hus fra
den oprindelige landsby der hovedsageligt å her vest for Gadekæret

FORSVUNDNE MILJØER OMKRING UTTERSLEV TORV.

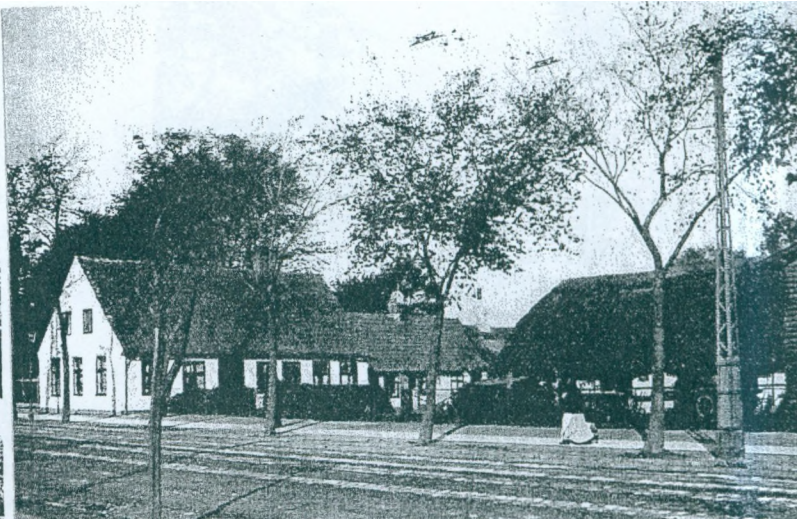
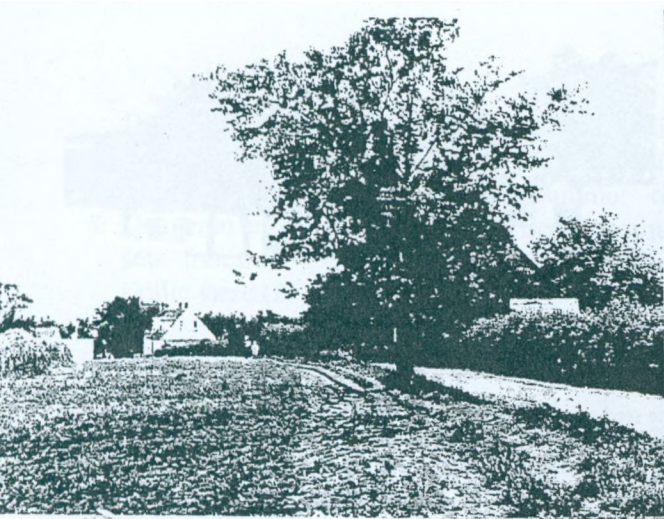
"Slottet", Upperslevs første etageejendom fra ca. 1880'erne og nedrevet
ca. 1947, da Ungdomsskolen fungerede som filialskole til Bispebjerg Skole.
Billedet th. ses i baggrunden Nebbegård i Brønshøj. Bygningen er der for-
sat eksisterende.

© fotografert på Hørsholm 1917. En år efter blev den fuldebygdte beboelsesejendom med det mistværende
værelse

Bagveden af beboelsesejendommen "Slottet" til venstre i billedet . Til højre en af de byggedes tidligere landarbejds-
liger. På den anden side af bygningen ses Hørsholms allé, der opførtes i 1920'erne. Foto

Nøjsomhedsvej, som i 1917 blev omlagt til Sokkelundsvej. Billedet tv. er fra begyndelsen af århundredet. Marken til tv. er der hvor ældreboligerne Utterslevgård blev bygget i 1935 (billedet neden under tv.) og Brønshøj Sogns Menighedsbørnehave (billedet neden under th.). Billedet oven over th. er Tomsgård, som lå over for brandstationen på Frederikssundsvej. Før udlytningen lå gården ved det store træ på billedet af ældreboligerne på Utterslevgård.

TOMSGÅRDENS PLACERINGER

BARAKKERNE.

Hushvildeboligerne eller hushvildebarakkerne på Utterslevvej 17, ved det nuværende posthus, eksisterede fra ca. 1920 til 1960. Bestod af de meste af etværelset lejligheder med 1 køkken for 2 lejligheder for familier op til 12 børn pr. ligheder, for de sydlige barakkers vedkommende. Toiletter i særlig barak.

Fra barakkerne Utterslevvej 17 i fremme.

Utterslev Ungdomsskole, oprindelig filialskele til Bispebjerg Skole.

De røde Barakker, svensk folkegave fra 1947, som er et af "Femkantens" gode boligmiljøer på trods.

ke i en villa på Horsebakken. Han blev begravet på Bispebjerg Kirkegård, hvor hans grav fortsat kan findes. (1+2+19).

Tages hus

Tages hus er 200 år gammelt og var oprindeligt opført som landarbejderbolig. Da den "sidste" beboer, Tage Nielsen, flyttede i pensionistbolig stod huset til nedrivning af kommunen, som ejede det. Men her sagde lokale folk nej og Menighedsplejen ved Utterslev Kirke overtog lejemålet i 1988 og satte lejemålet istand, hvilket var en bekostelig affære. Senere har en familie overtaget den bageste del af huset. Tages Hus ligger ligesom "Svenskehuset" i det område, der oprindeligt udgjorde Utterslev Torv. Nord for Tages Huus langs Utterslevvej lå op til 1980'erne en sær blanding af småhuse, et 2 etages hus og basarbygninger i 2 rækker. Basarbygningerne rummede mange butikker og værksteder (17 butikker i 1965), men der var også beboelse. Netop hvor krydset Utterslev Torv/Horsebakken og Utterslevvej/Rådvalsvej er, var der en "karre" ned mod Gadekæret. Her lå en af Utterslevs gamle smedier og på den modsatte side lå bl. a. mejeriet Granlys udsalg. Vejen mod nord førte til gården Stormly (1+2+21).

"Svenskehuset"

"Svenskehuset" ligger inde i AAB's byggeri, som blev færdig i 1995. Huset fungerer i dag som afdelingens administrationsbygning. I kvarteret fortalte, at huset blev bygget af tømmere fra Svenskeleiren Carlsstad (1658-60), men det kan ikke bekræftes, og byggestilen og forskellige undersøgelser tyder også på, at huset er væsentligt yngre, men et par hundrede år er også noget. Huset nedbrændte i begyndelsen af 90'erne efter en pyromanbrand, men blev genopført i 1994. Svenskehusets sidste beboer havde, da hun flyttede til en ældrebolig, boet i huset i 58 år med kakkelovn og med toilet uden for huset).

Nord for Svenskehuset lå adskillige småhuse helt op til omkring 1950. Her lå også gartner Christensens gartneri med store drivhuse, i hvert fald til op i 30erne og 40erne. Gartner Christensen slog sig op på at producere karse, som han solgte på grønttorvet for 10 ører pr bakke. Det gav ham tilnavnet "karsekongen". **Karsekongen** beskæftigede en del lokale folk, som hjalp ham i gartneriet og lavede de bakker, som han skulle bruge til karsen.

(1+2+17+18).

AAB's afdeling 76.

Afdelingen blev bygget færdig i 1995 og fylder arealet mellem Rentemestervej, Horsebakken, Utterslevvej og Ungdomsskolen. Egentlig skulle Haveforeningen Utterslev (nyttehaver) (Hyrdevangen/Rentemestervej) også have været bebygget, men ifølge direktøren for AAB, F. Weyde-Hansen turde man fra politisk side (overborgmester Weidekamp) ikke nedlægge haveforeningen Utterslevdal, som formentlig er fra omkring 1960. Den har vel afløst kolonihaveforeningen nede ved Hareskovsvej/Hyrdevangen. AAB valgte at bebygge arealet med et 2 etages tæt/lavt byggeri i stedet for med et 3-4 etages byggeri. De udvendige trapper til 1. sals lejlighederne blev etableret af besparelses-grunde, men bidrager alligevel til at give byggeriet et præg. At der er så lukket mod gadekæret, skyldes støjafskærmning. Utterslevvej havde på byggetidspunktet et støjniveau på over 65 dB(A), og så skal selv friarealer støjafskærmes. (11+17).

Da lokalsplanen blev offentliggjort med et byggeri i 3½ etage og med fjernelse af eksisterende byggeri, fremkom utrolig mange protester. Utterslev Kirkes menighedsråd arrangerede offentlig møde i kirken, og hvor Planchef Knud Rasmussen fra Københavns kommune og AAB's direktør F. Weyde Hansen fremkom med en redegørelse for byggeriet. Der var kommet 200 beboere og kirken var fyldt. Alle var imod og folk følte, at Tages Huus var i fare og ønskede "Svenskehuset" bevaret". Mødet blev ledet af kirkens præst Gert Blak Mogensen, som efterfølgende redegjorde for debatten i Nordvestavisen, som lovet på mødet. Kommunen turde efter den omgang ikke andet end at bevare "Svenskehuset" og Tages Huus og reelt at "pille" 1½ etage af byggeriet. Det var en ændring af lokalplanen, man stort set ikke har oplevet i Københavns kommune. Et resultat var også at Gadekæret nogle år efter blev renoveret med de omkringliggende arealer. Man må sige, at man står sammen om sit kvarter omkring Gadekæret.

"Slottet" og Annexskolen.

Det første etagehus ved torvet blev bygget på Horsebakken ved Hyrdevangen, hvor Utterslev Skole nu er beliggende. Dette etagehus blev lidt ironisk og misvisende kaldt for "Slottet".

Det blev nedrevet omkring 1948, da man opførte **Utterslev Skole i 1950** af materiale fra efterladte tyske barakker. Skolen var annex-skole til Bispebjerg skole for 1-4. klasse, og grundet faldende børnetal ophørte skolen i 1981. Det var forældregruppen meget imod, da skolen havde et godt miljø for børnene med overskuelighed. Derefter blev den til **Utterslev Ungdomsskole**, med specialundervisning for voksne i Københavns Kommune. Ved den lejlighed blev skolen ombygning til kørestolsbrug og facaderne blev malet gule i stedet for grønne. (1+5+14)

Nord for "Slottet" og op til Hyrdeleddet og ned til Hyrdenvangen lå en **kolonihaveforening**. Den var afgrænset af en sti til villaerne mod øst. Den forsvandt, da Horsebakken blev forbundet i 1945 og, da "Utterslev Skole" blev bygget. (1+5+14). Slottet blev formentlig opført i midten af sidste halvdel af 1800-tallet.

Slottet blev formentlig opført i midten af sidste halvdel af 1800-tallet.

Villakvarterne,

Horsebakken var kun den yderste del af den nuværende vej mellem Hyrdevangen og Utterslev Torv. I 1924 blev grundejerforeningen Utterslevhøjs vej, Utterslevhøjs Alle, af Vejnavnenævnet omdøbt til Horsebakken med den begrundelse, at navne med Utterslev ikke hørte til i Brønshøj, men i Utterslev. Horsebakken endte oprindeligt i en gangbro over til Søborg, men i 1937 blev der bygget en rigtig vejbro.

Villakvarterne nord og vest for Gadekæret er anlagt med slyngede veje. Det skyldes en ide fra byplanskonkurrencens vinderprojekt, Utopia, der var udarbejdet af stadsgeometer Carl Strinz. De første udstykninger af disse villakvarterer skete i 1916 i Brønshøj på Dyblandsvangen og Mellemvangen bag Hyrdevangen. I 1932 var området op til Skolevangen blevet helt udbygget og der var spredt villabebyggelse nord for. I 1943 var udbygningen stort set tilendebragt. Villaerne på Hyrdevangens vestside stammer fra 1950'erne.

Området nord for Hareskovvej og vest for Hyrdevangen hører til landsbyen Brønshøj og Bydelen Brønshøj-Husum, men som kirkesognsområde hører det til Utterslev Kirke. Det har det gjort siden 1938, da Utterslev sogn blev

udskilt fra Brønshøj.

Den første villa på Rentemestervej og Dortheavej ned mod Gadekæret stammer fra 1916. I 1932 var området ca. halvt udbygget. I 1943 var området fuldt bebygget på nær et par grunde. Schous Fabrikker etablerede på Dortheavej 75 en børneinstitution, som fortsat eksisterer. I øvrigt er der her mange særpræget villaer, bl. a. Dortheavej 93, som man kunne kalde "Tranes Villa II" med sine urolige smalle og høje gavlundbygninger (5+8+9+20).

Hyrdevangen og Efterslægtskabets HF-Center.

Under Hyrdevangens vejbane ligger en rørlægning af en tidligere **åben rende**, som Københavns Vandforsyning havde etableret mellem Utterslev Mose til Brønshøjparken via Rådvaadsplænen. Før Brønshøjparken blev etableret omkring 1931-35 lå området hen, da det var ret sumpet. Stedet blev kaldt Louisehullet, efter en bondepige, som efter overleveringen skal have druknet sig af ulykkelig kærlighed til en svensk soldat i 1807 (4+10+17+23).

Efterslægtens Skole, som skolen normalt bliver kaldt, ligger på Hyrdevangen 62 og langs Rentemestervejs forlængelse. Skolen har ligget på Amagertorv og en tid på Frederiksberg (Jacob Danefærds Vej), inden Københavns kommunen byggede gymnasiet, som blev indviet i 1940. Gymnasiet blev lukket i begyndelsen af 1990'erne og HF-Centret blev oprettet ved en "glidende overgang",

"Mejeriet Granly".

Det Islamiske Kulturcenter på Horsebakken 2 er moske for hele Københavnsområdet og fredag eftermiddag har det stor søgning. Moskeen har været her siden 1976. Det betyder, at der omkring Utterslev Torv findes en **dansk folkekirke, en muslims moske, en rigsal for Jehovas Vidner og en jødisk institution (plejehjem)**. Bortset fra parkeringsproblemer synes denne form for sameksistens at fungere. (1+20).

Det Islamiske Kulturcenters bygninger var oprindeligt mejeri med udsalg på den anden side af vejen i "torvebyen". Mejeriet ophørte i 1947. Efterfølgende har ~~det rummet~~ forskellige småvirksomheder. De næste 2 huse op ad Horsebakken rummer i dag småvirksomheder, heriblandt metalvirksomheder. Området øst for

Granly op til etageejendommen Utterslev Torv 22 (v/Hjortholms Alle) var også "landsbyhuse". At det var rimelige store huse fortælles af beboerne i ældreboligerne Utterslevsgård. Hun var som ung "i huset" på en af disse "gårde", som hun selv udtrykker det. De første af husene forsvandt ved Rådvalsvej etablering, men først i 1940'erne blev de små etageejendomme bygget. Jehovas Vidners Rigs-sal kom til først i 60'erne og smøgen ved siden af etageejendommen, Utterslev Torv 22, med dens bygårde forsvandt omkring 1960, hvor Mamma Mia- ejendommen blev bygget. (1+7+-8+18)

Utterslevs gamle Landsbyskole (Utterslev Skole).

På hjørnet af Skoleholdervej og Sokkelundsvej lå Utterslev gamle landsbyskole. Den blev bygget i 1808 og udvidet i 1818. Den fungerede som skole til 1902. Bygningen fungerede derefter som bolig. Den sidste beboer var en pensioneret viceskoleinspektør fra Brønshøj Skole. Skolen blev nedrevet i 1960, da det jødiske (mosaiske) plejehjem, N.J. Frænkels Stiftelse, blev opført og indviet i okt. 1961. Der er bevaret fotografier af skolebygningen. At dømme efter disse, har der været tale om en lang, lav, hvidkalket bygning med stråtag. På langsiden ses 8 vinduer, 4 døre og 5 skorstene. Men længen ud til Torvet var dog ikke skole,

men efter beretninger fra ældre medborgere, er det formentlig oprindelige arbejderboliger til Utterslevgård. Af den beretning fortælles også om pladsdannelsen på denne østlige side af gadekæret, og at der var en rundkreds af store sten, de kaldte Tingstedet. (29+30)

Før Utterslev skole blev bygget, gik de børn, som gik i skole, - formentlig børn fra gårde, som var krongods, - i skole på Rytterskolen oppe på Brønshøj Torv. Denne skole, der blev indviet i 1724, blev bygget af Kong Frederik d. IV. Den var en af 240 skole, som blev benævnt "De kongelige Skoler" og opført i de den gang 12 "Rytterdistrikter", heraf 113 på Sjælland. En af dem er den kendte "skole" i Valby. Skolerne blev senere kaldt "Rytterskoler" De skulle være fornemme bygninger, så de havde tegltage. Det havde Brønshøj Rytterskole også.

Utterslev Landsbyskole, der lå ved gadekæret, blev opført i forbindelse med undervisningspligtens indførelse på Sjælland i 1807 og i Jylland 1814. Nu var det meningen, at alle skulle gå i skole. Bygningen af de fornødne skoler til varetagelsen af denne undervisningspligt blev overladt til amterne, så det er **Københavns Amt**, som har bygget skolen, som altså ikke var nogen rytterskole. (1+4+10+24).

Barakbebyggelserne i Utterslev.

I dag er der omkring torvet 2 barakbebyggelser, nemlig De røde Barakker og Utterslev Ungdomsskole.

Indtil omkring 1960 var der også **husvildebarakker på Utterslevvej** over mod Hyrdevangen ned mod Hareskovsvej. De blev opført i begyndelsen af 1920'erne for at afhjælpe den store bolignød efter 1. verdenskrig. Den nederste gruppe barakker mod Hareskovvej blev opført først og var malet røde. Her var 2 familier fælles om et køkken og de havde et rum hver. Den øverste gruppe, der blev opført nogle år senere, var malet grønne og her var både et- og toværelses lejligheder, som hver havde sit eget køkken. Den gang har de hushvilde familier været med op til 12 børn i boliger med et rum. Her var "enighed en dyd af nødvendighed", for ellers gik det ikke. København havde mange af

disse husvildebarakker. Der var f. eks. nogle på Godthåbsvej og i Vanløse vest for skolen. I 1916 var der i København i alt 14 husvilde familier med 71 personer. I nov. 1920 var der 1547 familier med 5927 personer. En stor vækst, der viser, at der også var stor bolignød efter 1. verdenskrig. Bemærk, at i 1916 var gennemsnittet ca. 5 personer pr. familie. I 1920 knap 4 personer. I dag eksisterer husvildebegrebet ikke mere, men det er ikke ensbetydende med, at der ikke findes bolignød (2+7+18).

I 1928 blev disse barakker lejet af det nyoprettet boligselskab KSB, som ombyggede bebyggelsen, så alle lejligheder var 2-værelset med køkken. Dermed reduceres antallet lejligheder fra 83 til 40 stk., hvoraf 3 stk. var til funktionærer. Den ene den kvindelige vicevært, den anden var gårdmand og den tredje

var en lærer. I bebyggelsen var der også et fritidshjem, som blev besøgt af 110 af bebyggelsens 220 børn. Det er næsten et gennemsnit på knap 6 børn pr. bolig. Da mændene i bebyggelsen var for det meste arbejdsløse ansatte selskabet senere endnu en lærer med bolig i bebyggelsen til at beskæftige sig med disse. Det tyder på at det har været undervisning i sløj og fremstilling af møbler til dem selv. Boligselskabet KSB's formål var med barakkerne at ved udlejning og administration af boliger, at genrejse familier, der på grund af bolignød og fattigdom var blevet moralsk og socialt demoraliseret. Dette var formålet, nogenlunde som det er nævnt i selskabet protokol fra den gang. Huslejen var den gang for lejlighederne 30 kr./md., hvilket var under kostprisen, som den gang var ca. 40 kr. uden fritidshjem og fritidsværksted. KSB's leje af barakkerne ophørte omkring 1945, da KSB's nybyggeri Sangergården blev indviet i "Pipfulgekvarteret". Lærerne fra barakkerne flyttede hertil. Men barakkerne blev ikke nedrevet med fortsatte som hushvildeboliger til omkring slutningen af 1950'erne (31).

De nye beboere var meget socialt forarmet og børmerige familier. Det sociale arbejde blev videre før af Kirkens Korshær af diakonissen Erna Faurholt, som etablerede en systue på stedet

Ud mod Frederikssundsvej.

Foruden Utterslevvej var der indtil 1917 en smal bugtende vej ned til Frederikssundsvej, som hed Nøjsomhedsvej. Den blev erstattet af den lige og brede vej som hedder Sokkelundsvej. Nøjsomhedsvej har man både fotografier og tegninger fra. Bag den oprindelige Utterslevgård lå nogle småhuse og der lå også nogle ud til Frederikssundsvej. 2 ejendomme på Nøjsomhedsvej var kendt som værende beboet af "københavnere", nemlig "Nøjsomhed" og "Normanlyst". Nøjsomhed var fra 1785 og lå næsten nede ved Frederikssundsvej. "Normanlyst" lå længere oppe på vestsiden. Disse ejendomme forsvandt i 30'erne på grund af nybyggerier i området. Halvvejs oppe på bakken fra Tomsgården ligger 4 ejendomme med 5 opgange (5 etager) med toilet på bagtrappen. De er bygget i 1905-06 (1+3+7+8).

Der var åbent land mellem landsbyen og Frederikssundsvej. Vinderen af byplankonkurren-

for bebyggelsens kvinder (32)

De røde Barakker var en svensk folkegave til Danmark efter 2. verdenskrig, for også efter 2. verdenskrig var der bolignød. Disse svenske barakker, som der er flere af i byen, nemlig i Valby, var regulære svenske enfamiliehuse. De blev opstillet som en midlertidig foranstaltning i 1946. Husene har ikke centralvarme, men nogle har installeret brusekabiner. Denne bebyggelse vil blive behandlet i et særlig notat. De røde barakker ventes nedrevet på grund af planer om et evt. skolebyggeri på grunden.

Fredningsstyrelsen har erklæret bebyggelsen bevaringsværdig. Det er ikke det samme som en fredning, men det betyder dog, at husene ikke uden videre må nedrives.

Den grund, hvorpå barakkerne ligger, blev købt af kommunen i 1935, idet man påtænkte at etablere en børnebegravelsesplads, men det blev ikke aktuelt. En anden magistratsafdeling overtog derfor arealet til boligformål i 1945, hvorefter det blev anvendt til de Røde Barakker. (1+25).

Utterslev Ungdomsskole er tidligere behandlet under navnet Utterslev Skole og er i dag en del af Københavns kommunes specialundervisning for Voksne

cen 1908-09, **Carl Strintz**, havde med sit forslag **Urania** foreslået, at der omkring Frederikssundsvej, Bellahøjvej/Utterslevvej og Borups Alle skulle være et bycenter.

Brønshøj Apotek byggede en statelige bygning på hjørnet af Frederikssundsvej og Utterslevvej i 1907. I 1905 blev ejendommen "Blæsenborg" på 5½ etage bygget på hjørnet af Gemmet og Frederikssundsvej ved siden af det tidligere Brønshøj-Rødovre sognekantors bygning, som forsvandt, da Nøjsomhedsvej i 1917 blev omlagt til Sokkelundsvej. Det er nu en andelsejendom

Sognerådsmøderne blev holdt på Brønshøj Kro, der lå ved Brønshøj Torv. Den daværende Brønshøj-Rødovre sognekommunes "center" lå i de 2 landsbyer Brønshøj og Utterslev, og mest i Utterslev. Da sognekommunen blev indlemmet i København i 1901 boede halvde-

len af sognekommunens indbyggere på Utterslev Mark ind mod København. Så der var allerede dengang forsøg på at etablere et bycenter som modvægt til Utterslev Mark. Men der sker faktisk ikke mere før "Købmandsbo" på 5 etager blev bygget i 1932 af Københavns Handelsstands Klubs Understøttelses-Selskab af 1852 på grunden ved siden af "Blæsenborg". På østsiden af Gemmet ligger Foreningen af Alderdomsfriboliger, som blev bygget omkring 1960. I årene 1931 og 1935 blev AAB's afdelinger øst for Brønshøjparken bygget.

En stor AAB-afdeling vest for parken ud til Frederikssundsvej blev bygget allerede i 1922. Mønten blev bygget i 1934 og Tomsgårdshuse og Utterslevgård i 1938, samme år som dyrskuerne på Bellahøjmarkerne begyndte. Brønshøj Sogns Menighedsbørnehave i Gemmet 10 blev bygget i 1935. Så i 1930'erne var der opstået et boligcenter på Frederikssundsvejs nordside hen over den fordums landsbygrænse.

Brønshøj Sogns Menighedsbørnehave og – Plejehjem.

Netop børnehaven i Gemmet, hvis oprindelse er fra 1870, bidrager til, at man i området taler om Brønshøj, ikke som landsby, men som sogn og sognekommune. Der står forsat Brønshøj Menigheds Børnehave på facaden og Brønshøj menighedsråd har fortsat en repræsentant siddende i børnehavens bestyrelse. Det var stadig Brønshøjs sogns område, da børnehavens nuværende bygning blev bygget med støtte fra Apotekeren fra Brønshøj Apotek, ved Bellahøj, som der står i telefonbogen. Byggeriet i 1935 af den nuværende bygning blev også støttet af Lütkenfamilien fra Bellahøjgården.

Tidligere lå børnehaven på den anden side af Gemmet i forlængelse af "Blæsenborg". Det var Lütkenfamilien, der i 1886 gjorde det muligt at flytte til den forrige bygning. Et gavebrev fra arvingerne i 1893 gjorde det muligt at overtage den som en "selvejende" institution. Fra 1870 til 1886 lå den i lejede lokaler, formentlig ud til selve Frederikssundsvej. Tidligere anvendtes navnet "Brønshøj Sogns Asyl" indtil 1924.

Den oprindelige bygning var en bygning, som en enkefrue Assine Lükten på Bellahøjgård ejede og med et gavebrev overdrog Asyls bestyrelse. Fra 1870 til 1893 bestod bestyrelsen af en komite, bestående af 2 fra Brønshøj, 1 fra

Husum, 1 fra Emdrup, 2 fra Utterslev og 1 fra Utterslev Mark, alle kvinder, og så endelig Fru Assine Lükten og Orlogskaptajn H. O. Lükten, begge fra Bellahøj. Det ses, at alle landsbyerne i Brønshøj Sognekommune undtagen Vanløse, som var "opløst", som landsby ved udflytningen, var repræsenteret. Det siger noget om tyngden i sognet og Lütkenfamiliens betydning. Orlogskaptajnen var medlem af sognerådet og var i en periode også "formand".

Lillehjemmet i Brønshøj må betragtes som et lokalt plejehjem. Det ligger på Hyrdevangen op til Brønshøjparken syd for Hareskovvejen. Det ligger geografisk i Bellahøj Sogn. Det er bygget i 1958 og har undertitlen "**Brønshøj Sogns Syge- og Plejehjem**". Kommunen påtænker det nedlægge dette plejehjem.

Af de 2 ejendomme ud til Gemmet blev den ene mod vest bygget i 1954, som Hareskovsgård, afd.1 af Boligkontoret Danmark, som også har f. eks. kollektivhuset på Hans Knudsens Plads. Det er De Vanføres Boligselskab. Her lå tidligere en kolonihaveforening Bygherren til Harreskovgård var oprindelig Skomagersvendbroderskabets Stiftelse af 1850, hvis oprindelige hus på Gasværksvej-Istedgadehjørnet er blevet byfornyret 1996-97 efter en fredning, med "nye liebhaverlejligheder" af Byfornysesselskabet København. Oprindelig var det en længdekorridorejendom med 10 stk. etværelses lejligheder med alkove og toilet på gangen (28).

FSB's Munkevangen blev bygget under krigen på østsiden af Sokkelundsvej og på den anden side af Frederikssundsvej. Mere blev det ikke til, da arealerne i trekanten Borups Alle, Frederikssundsvej og Hulgårdsvej blev reserveret til offentlige formål. Det var foruden brandstationen, koblingsstationen og politistationen, der blev bygget i 60'erne og 70'erne. Punkthusene kom først i 1951-55 og da var byudviklingen etableret ved Brønshøj Torv og inde ved Nørrebro station. Fra gammel tid har der eksisteret et modsætningsforhold mellem Utterslev Mark og den øvrige del af kommunen. Det resulterede i at Utterslev Mark allerede i 1874 i kirkelig henseende blev udskilt fra Brønshøj kirkesogn. Derfor har kvarteret omkring Utterslev Torv haft mere tilknytning til Brønshøj, ikke nødvendigvis som landsby, men nok som sogn. (3+5-+6+7+8+10+13+15)

Utterslev Torv og kvarterløftsområdet Femkanten.

At der er en speciel "landsbysstemning" omkring gadekæret skyldes, udover beboernes holdning, det forslag, som arkitekten og byplanspioneren Alfred Rådvad leverede til en byplanskonkurrencen i 1908, og som blev indkøbt. Mindet herom ligger i vejnavnet Rådvadsvej, der tillige refererer til et stednavn (5).

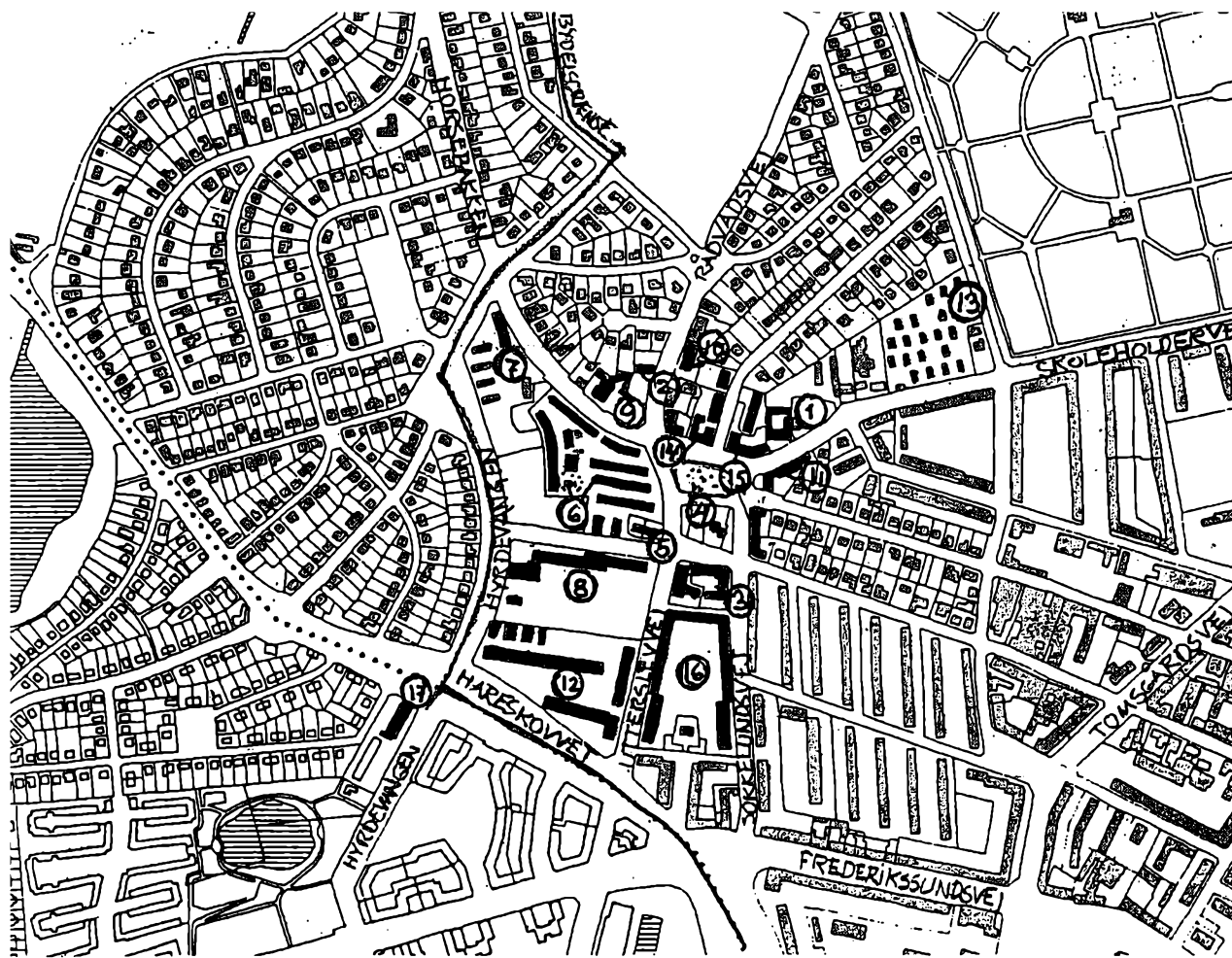
Der er helt klart at Utterslev Torv rummer en såkaldt "herlighedsværdi" for de omkringboende. Boligblokkene nærmest Gadekæret har således større beboerstabilitet end boligblok-

kene omkring Smedetoften og østover. Derfor har renoveringen af Torvet også en stor tyngde i Kvarterløftsprojektet. På torvet finder man værestederne Mamma Mia for sindslidende, Menighedsplejens Tages Hus, Børnekulturhuset Sokkelundlille, så derfor skal de fysiske forhold bringes helt i orden. Trafikken kan utvivlsomt fredeliggøres og det rekreative element opprioriteres. Til renoveringen af torvet er afsat 10 mill. kr. Denne proces er sat i gang her i 1999. En nærmere beskrivelse af denne proces kræver et særligt notat

Kilder:

1. Asger Fog; Utterslev. Fra Landsby til Storbyforstad. – Historien om en af de landsbyer, der i 1901 blev indlemmet i København. - Brønshøj Museum 1996.
2. Utterslev Sogn 50 år.
Jubilæumsnummer af Utterslevs Sogns sogneblad 1988.
3. Lars Cramer-Petersen: Frederikssundsvej
Fra Nørrebro til Brønshøj. – Brønshøj museum 1994.
4. Lars Cramer Petersen: Frederikssundsvej 1992.
Fra Brønshøj til Torv til Kagsbo.
5. Stadsingeniørens Direktorat 1942: København – De Indlemmede Distrikter Byplansmæssig udvikling 1901-1941.
6. Kraks Vejviser 1998.
5. Matrikelkort, København-Frederiksberg, Stadskonduktøren fra 1916 – 1934 – 1943 – 1963 – 1978 – 1986 – 1996.
8. Geografiske Kort fra Københavns Stadskonduktør: 1897 – 1903 – 1914 – 1920.
9. Axel Christophersen: København og omegn gennem 6000 år.
En kortlægning af de arkæologiske interesseområder i Københavns kommune.
10. Nyt fra Lokalhistorien, udgivet af Lokalhistorisk Selskab for Brønshøj, Husum og Utterslev.
Diverse numre.
11. AAB: Boligkatalog 1998, - På vejen til bedre Boliger 1987.
12. Arkitekterne Kell Elgstrøm, Lise Palm og Lise Kongsgaard: Bybilleder, Mellem by og Forstad.
Udgivet af AAB & FSB, KAB, SAB, KSB, AKB
13. KAB, Koncernens Bygge & Boligvirksomhed 1920-1945
14. Københavns vejnavnenævns vejregister for Utterslev og Emdrup ejerlav.
15. Foredrag i Kvartercentret Nordvest for Lokalhistorisk Forening, Bispebjerg af Kaj Bollmann, fhv. præst ved Kapernaums Kirke, den 1. februar 1999.
16. Socialt Boligbyggeri, udgivet i 1941 af Foreningen af Socialt Boligbyggeri, København. Redigeret og udarbejdet af Arkitekt Ole Buhl, København
17. Foredrag af Direktør F. Weyde-Hansen AAB i Utterslevgårds Beboerforening, den 27. januar 1999.
18. Samtaler med beboere i Utterslevgård.
Samtaler med beboere er en god kilde, når de sammenholdes med matrikelkortene og de øvrige litteratur.
19. Leder af Utterslev Kirkes Børnegård Margot Clemmesens notat om Børnegårdens historie
20. Egen færd i området siden min barndom og som vedligeholdelsesarkitekt i Københavns kommune i 25 år og egne strejfture, hvor jeg har registeret ændringer i kvarteret.
21. John Nelmarks registrant af butikker omkring Torvet 1950-65-95 og avisudklip fra Nord-Vest Avisen

22. Lossepladser og opfyldninger i København.
Historisk Redegørelse for Københavns opfyldninger og lossepladser fra omkring århundredeskiftet til 1995 – John M. Eriksen – Miljøkontrollen, Københavns kommune, 1996.
23. Stadsingeniørens Direktorat: Fra Bispetid til Borgertid, København 1950.
24. Oplysning fra Stadsarkivet ved besøg af Lokalthistorisk Selskab for Brønshøj, Husum og Utterslev af arkivar Lars Peter Jørgensen.
25. Notat fra Kvartercentret Nordvests byfornyelseskonsulent Per Schulze.
26. Oplysninger fra dokumenter fra Brønshøj Sogns Menighedsbørnehave.
27. Degneren, Bolig Social Indsat ved Leder Sven Åge Linderström.
27. J. P. Trapp: Danmark – Storkøbenhavn 5. udgave. – G. E. G GADS Forlag 1959 er brugt, som kontrol.
- 29 Lokalthistorisk forening Bispebjerg: Hedvig Stampe Nielsen fortæller om sin barndom i "Rækken" på Utterslev Torv og om sit voksne liv i Mejsevænget.
- 30 Rut og John Nelmarks avisudklip fra Nord-Vest Avisen gennem tiderne.
31. 1927 "Københavns social-filantropiske Selskab til afhjælpning af Bolignøden. – boligselskabet KSB 1977. - Jubilæumsskrift.
32. Et barn af sin tid, Kirkens Korshærs sociale hjælpearbejde 1941-1996, Drejervej 6, - 2400 København NV.

1. Gården Lindhøj, kaldet Den gule Gård, Skoleholdervej 32, som er erklæret bevaringsværdig.
2. Gården Stormly, kun stuehuset er tilbage, Rådvalsvej 11.
3. Hovedgården Utterslevgård, i dag Utterslev Kirke og Børnegård.
4. Kongens Jagthytte, Sokkelundlille, nuv. Børnekulturhus.
5. Tages Huus, Utterslev Kirkes Menighedshus.
6. "Svenskehuset" og AAB's afdeling 76, bygget 1995.
7. "Slottet", Utterslev Landsbys første etagehus, nedrevet ca. 1948. Nuv. bebyggelse Utterslev Ungdomsskole.
8. Efterslægtens Skole bygget i 1940, Hyrdevangen 62 oprindelig gymnasium, nu HF-Center. Hyrdevangen er den oprindelige landsbygrænse og vandrende fra Utterslev Mose til Brønshøjparken og Degnemosen. Denne er rørlagt.
9. "Mejeriet Grandly", nuv. Islamisk Kulturcenter, Horsebakken 2.
10. Jøhovas Vidners Rigssal, Rådvalsvej 12.
11. Utterslevs gamle Landsbyskole (Utterslev Skole) 1808-1902, nedrevet 1960, nuværende Mosaik Plejehjem, Skoleholdervej 93.
12. Oprindelig hushvildeboliger ca. 1920-1960, hvor de nuv. etageboliger, opr. kommunale blev bygget, hvor også kolonihaverne Utterslevdal v/Hyrdevangen-Hærskovvej var beliggende.
13. De Røde Barakker, Skoleholdervej 6-14 opstillet i 1946, som svensk folkegave.
14. Etageejendommen Utterslev Torv 22 & Hjortholms Alle 1-5 opført ca. 1940. Etageejendommen Utterslev Torv 30 mod Rådvalsvej opført ca. 1961 m. værestedet Mamma Mia.
15. E/F Utterslev Torv 18-20 m.fl. bygget ca. 1936 og A/B Utterslev Torv 6-4 & Dortheavej 101 opført 1939, Etageejendommen Utterslev Torv 2 & Rentemestervej 110 opført 1943.
16. Brønshøj Sogns Menighedsbørnehave, Gemmet 10 opført 1935 og Ældreboligerne Utterslevgård bygget i 1938 som aldersrenteboliger og ombygget til ældreboliger i 1995.
17. Lillehjemmet i Brønshøj, Hyrdevangen 9, Brønshøj Sogns Syge- og Plejehjem, opført i 1958.